"De Vergulde Swaen"

Mededelingenkrant
Historische Vereniging Zwijndrecht

16e jaargang • nummer 3 (62) • november 2019

verleden dat herleeft, is altijd toekomst...

Oudheidkamer *De Vergulde Swaen* - Rotterdamseweg 53-55 - Tel. 078 - 612 56 81 - **www.swaen.org**
Tevens secretariaat van de Historische Vereniging Zwijndrecht

Van de voorzitter

De dagen worden korter en natter, de bladeren vallen weer van de bomen… kortom het is herfst! Terwijl ik dit schrijf hoor ik op de achtergrond de TV met de laatste wielerklassiekers uit Italië. Dit weekeinde toevallig iets warmer weer (20 °C), maar toch overwegend nat.
Afgelopen week was het weer druk met op maandag bestuursvergadering van de HVZ, op woensdag de gebruikelijke WIR-middag en op vrijdag bestuursvergadering van de Stichting Vergulde Swaen. Tussendoor op dinsdag en donderdag naar mijn werk, want dat vergeten de meeste mensen wel eens, ik heb nog gewoon een werkgever en ben nog niet gepensioneerd.
Wat mij tot nu toe als voorzitter het meest opvalt, is dat er altijd sprake is van een vaste groep vrijwilligers, die nauwelijks verloop kent, maar die mensen worden intussen wel steeds ouder. Er komt een tijd dat de geest nog wil, maar het lichaam het niet meer toelaat. Hierdoor wordt de groep vrijwilligers langzaamaan kleiner. We zien dan ook dat cruciale taken steeds moeilijker te bemensen zijn.
Onze Horecaploeg vraagt al een tijdje om nieuwe aanwas, immers vele handen maken licht werk. Deze week was ook de week van de grote schoonmaak. Was het vroeger een grote ploeg, die deze schoonmaak uitvoerde en was alles in twee dagen klaar, deze week waren er slechts enkele leden beschikbaar en uiteraard weer dezelfde mensen die al op andere gebieden hun steentje bijdragen. Ik had eerder al bij de volleybal meegemaakt dat de mensen tegenwoordig alleen consumptiesport willen (sporten wanneer het uitkomt en je vooral niet bemoeien met de dagelijkse verplichtingen die een vereniging met zich meebrengt) en ik merk dat dit nu ook binnen de HVZ gebeurt. Ik loop al een jaar te *zeuren* over vervanging binnen het bestuur van mensen die zich al vele jaren inzetten voor de HVZ, maar er komt vanuit de vereniging geen enkele reactie. Ik hoop dat iedereen beseft, dat er zonder bestuur ook geen vereniging kan bestaan en dat we dus snel een nieuwe secretaris en penningmeester nodig hebben. Als je best zou willen maar niet weet wat de functie precies inhoudt, kom dan eens praten. Ik ben elke woensdag van 13 uur tot 16 uur aanwezig (en ik bijt niet).

Wat ook tegenviel was de 0 (nul) reacties op het voorwerp dat we de vorige keer op foto hebben laten zien. We weten dus nog steeds niet wat het is.
Sinds de vorige mededelingenkrant zijn er wel wat dingen gebeurd. In juli is bij het Develsteincollege, op het eilandje van Kasteel Develstein, een zogenaamde *archeoscoop* geopend (zie foto).

Ga vooral eens kijken! Eveneens zijn er verdergaande plannen gepresenteerd betreffende het terrein en de opstal van boerderij 't Hoff, welke ons als HVZ erg zijn bevallen (en nu hopen dat ze ook zo worden uitgevoerd!).
Er bereikten ons helaas ook berichten dat men op het punt zou staan om de Pietermankerk te verkopen. Ik begrijp dat de huidige eigenaar niet meer in staat is om de onderhoudskosten op te hoesten en ik hoop dat, ondanks ontlopend gedrag van de gemeente (*het betreft een landelijk monument en geen gemeentelijk monument*), zij toch nog haar verantwoordelijkheid neemt voor dit eeuwenoude kerkje dat altijd zo gezichtsbepalend is geweest voor Zwijndrecht. De HVZ zal dit gaan aankaarten bij de gemeente Zwijndrecht. Genoeg stof tot nadenken deze keer! Ik zie jullie wel weer ergens…

Kees Klootwijk, Voorzitter HVZ.

De lange geschiedenis van de Zwijndrechtse Waard komen we tegen in allerlei soorten historische bronnen.
Ook in de rechterlijke archieven zijn berichten over alledaagse problemen te lezen.
De hoogste rechterlijke macht lag bij de Hoge Vierschaar, waar de baljuw rechtsprak over allerlei zaken.
***Harry Aardoom** heeft deze archieven grondig doorzocht en kwam daar ook regelmatig verhalen over onze gemeente tegen.*
Wij zullen deze historische gebeurtenissen dan ook af en toe publiceren.

Zwanger verhuisd

In juli 1773 verhuisde het gezin van Corstiaan Klaasz van Pelt en Marigje Keijzer vanuit Groote Lindt naar Meerdervoort in Zwijndrecht. Zowel Groote Lindt als Zwijndrecht liggen aan de Ringdijk langs de Oude maas, op ongeveer acht kilometer van elkaar. Ze brachten, zoals voorschrift was, braaf hun akte van indemniteit (schadeloosstelling nieuwe inwoner) mee die aan hen was meegegeven door de diaconie of de schout van Groote Lindt.

Pas later ontdekten de Zwijndrechtse diakenen dat moeder Marigje hoogzwanger was. De diakenen schatten dat ze in haar achtste of negende maand was. Wel, dat kind zou als het was geboren wel weer voor rekening van de diaconie van Zwijndrecht komen, stelden zij somber vast. Het was niet eerlijk, want het kind was immers in Groote Lindt ontstaan. Het was al eerder voorgekomen dat het gezin zich kort voor een bevalling even in Zwijndrecht had gevestigd. Ze hadden toen *een huisje bij de week gehuurd*. Kort na die bevalling waren ze weer terugverhuisd naar Groote Lindt. Ook voor dat kind betaalde de Zwijndrechtse diaconie al blijvend geld voor onderhoud.

De diakenen zagen het als een truc om ondersteuning te kunnen claimen van de Zwijndrechtse diaconie. En dat terwijl de diaconie van Zwijndrecht niet veel geld had te besteden. *… tot merkelyk nadeel van hunne armenfondsen*. De diakenen hadden dus het gezin verzocht om weer terug te verhuizen naar Groote Lindt. Maar de diakenen van Groote Lindt weigerden om het gezin op die korte termijn terug te nemen. Dus ja, was het mogelijk om het gezin uit te zetten? (…*het delogement van een hoogzwanger vrouwsperzoon*). Ze vroegen hulp bij de baljuw van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland. Er werd door de baljuw in overleg met de diakenen van de Groote Lindt en Zwijndrecht besloten dat ook het kind, dat geboren zou worden, recht had op ondersteuning door de diaconie van Zwijndrecht.

De diakenen bleken een en ander toch te somber gezien te hebben want Marigje beviel pas in oktober 1773, dus drie maanden na het protest van de diaconie. Inmiddels bleek Corstiaan van Pelt vóór februari 1774 te zijn overleden. Moeder Marigje Keijzer stond er dus als weduwe met jonge kinderen alleen voor. In maart 1774 klaagde ze bij de Hoge Vierschaar over het feit dat ze nog geen ondersteuning voor dat pasgeboren zoontje had ontvangen. Hoewel de diakenen die ze had gesproken de noodzaak van die ondersteuning inzagen, weigerden ze toch om die te geven.

De baljuw zal gezucht hebben. Op 22 februari 1774 werden alle partijen weer uitgenodigd om tot een overeenkomst te komen. De commissie bestond uit Van den Brandeler en Stoop. Op 7 maart 1774 werd (weer) besloten dat de diaconie van Zwijndrecht toch echt moest betalen.

Het aloude kerkelijke centrum van Groote Lind met de kerk, de predikantswoning of pastorie (linksachter) en de school (rechtsvoor). Hier kwam ook regelmatig de diaconie samen om allerlei beslissingen op het gebied van de armenzorg te nemen. Een tekening van Anna Catharina Brouwer uit 1793.

Het treft ons als iets onrechtvaardigs dat dit niet eenvoudig onderling kon worden geregeld tussen de diaconieën van Groote Lindt en Zwijndrecht. Maar bedenk dat alles diende te worden bekostigd uit de opbrengst van de collectezak, dus dat de diakenen aangewezen waren op de vrijgevigheid van de kerkgangers. Pas na 1795, tijdens de Bataafse Republiek, werd uitkering aan behoeftigen een recht, waarbij het burgerlijk bestuur zo nodig financieel bijsprong. Bovendien behoefde men daarna geen braaf kerkgaand lid meer te zijn van een kerkelijke gemeente om financiële hulp van die gemeente te kunnen ontvangen.

Bron

Nationaal Archief, Den Haag, Rechterlijke Archieven in Zuid-Holland: Baljuw en Hoge Vierschaar van Zuid-Holland, 1574-1811 (1813), nummer toegang 3.03.08.224, inventarisnummer 15, dd 19 juli 1773, fol 81.v-83; dd 14 februari en 7 maart 1774, fol 83-84.

Boekennieuws

Aan de balie in de entreehal van de Vergulde Swaen is tevens de boekenwinkel gevestigd. Hier kunt u vele geschriften over Zwijndrecht vinden: diverse boekwerken (zowel onlangs als eerder uitgegeven exemplaren) en naast de recente edities van Swindregt Were zijn er eveneens diverse oudere exemplaren voorradig.

U kunt altijd binnen lopen voor informatie. Ook zijn er inkijkexemplaren aanwezig, die u in een speciaal daarvoor geplaatste *luie stoel* kunt doorbladeren. Met de feestmaand december in aantocht zit er misschien een mooi cadeau tussen voor u. Hoewel voor de aanschaf van een goed boek natuurlijk geen feestdag nodig is! Deze keer staat in de aandacht een zeer speciaal boek:

Zwijndrechtse Wetenswaardigheden, deel III (2007)

Auteurs: Kees Popijus, Kees van der Leer e.a.

Hoewel de boeken Zwijndrechtse WetensWAARDigheden deel I en II het bekendst zijn bij veel lezers, is deel III misschien wel het waardevolst en daarmee dus ook het meest onderschat. Vele artikelen, onder meer over het voormalige klooster Eemstein, de windwatermolens en de Ringdijk (dat gold als Zwijndrechts eerste winkelcentrum), nemen de lezer mee naar (lang) vervlogen tijden. Andere onderwerpen blijken juist weer ontzettend actueel, zoals bijvoorbeeld het artikel van René van den Berg over de rijstpellerij, later Euryza, waarvan het terrein momenteel, na vele jaren braakligging, eindelijk weer een functie krijgt. Ook het artikel over de Guanofabriek, nu Brenntag, is op dit moment actueel, omdat er binnen de gemeente nieuwe plannen zijn om op de plek van deze fabriek appartementen te bouwen. Misschien is een mogelijke verplaatsing van deze fabriek uit het oogpunt van veiligheid en gezondheid voor de inwoners van Zwijndrecht de juiste beslissing, maar historisch gezien stond deze fabriek er veel eerder dan de woningen daaromheen. Bovendien: in hoeverre is er op die plek nog industrieel erfgoed aanwezig en wat gaat daarmee gebeuren als deze fabriek verdwijnt? Tot slot, ook het zeer uitgebreide artikel over het vermaarde kasteel Develstein van Kees van der Leer blijft actueel. Zo heeft het Dordrechts Museum onlangs een familieportret aangekocht van de familie Van Beveren.
Deze familie heeft Develstein geruime tijd in bezit gehad en hier lagen dan ook de nodige erfstukken opgeslagen.
Via het artikel van Kees van der Leer kwamen deze erfstukken weer onder de aandacht van mensen, zoals de conservator van het Dordrechts Museum. Niet alleen dit schilderij werd aangekocht, ook een tweetal *houten wachters* uit een altaarvoorstelling kwam weer boven water en is door de familie Beelaerts van Blokland in bruikleen gegeven aan het Dordrechts Museum.

Kortom, dit omvangrijke en informatieve boekwerk over Zwijndrecht is voor de echte Zwijndrechtenaar een heuse aanrader.

PR & Communicatie

*Via de mail krijgen wij regelmatig vragen binnen over allerlei onderwerpen die te maken hebben met de geschiedenis van Zwijndrecht. Heeft u ook vragen of wilt u meer informatie over bepaalde onderwerpen, kunt u ons altijd mailen op **info@swaen.org** of **pr@swaen.org**. Wij proberen al deze mailtjes zo goed mogelijk te beantwoorden.*

Zo kregen wij onlangs de vraag van de gemeente Zwijndrecht om hen te helpen. In de gemeenteraad is namelijk de motie aangenomen om alle wapens van de gemeenten, die zijn opgegaan in de gemeente Zwijndrecht, zichtbaar te maken in de centrale hal. Als Historische Vereniging Zwijndrecht denken en zoeken we bij dit soort vragen graag mee. Daarnaast kwam er een makelaar met de vraag of wij informatie hebben over de pastorie van de Lindtse Kerk aan de Develweg. De bewoner ging verhuizen. Echter, hij wilde er daarbij wel zeker van zijn dat de nieuwe bewoners zich ook bewust zouden zijn van de prachtige geschiedenis van dit gemeentelijke monument. Naar aanleiding van de bouw van verschillende appartementencomplexen op het voormalige Euryza-terrein kregen wij van een makelaar eenzelfde vraag. Wij konden beiden helpen met foto's én informatie.
Naast e-mails van organisaties en bedrijven krijgen we ook persoonlijke vragen. Vanuit België kwam de vraag wat een 'vlasserstelling' was. Het is nu haast niet meer voor te stellen, maar in vroegere tijden was er in de Zwijndrechtse Waard veel vlasteelt. Dorpen als Groote en Kleine Lindt, Hendrik-Ido-Ambacht en Rijsoord waren echte vlassersdorpen. Een vlasserstelling of vlasstelling moet dan ook niets meer zijn dan een boerenbedrijf, dat speciaal was ingericht voor de vlasindustrie. Tot slot kregen wij ook een aanvraag voor meer informatie over de eerste openbare lagere school aan de Onderdijkserijweg, die tussen 1880 en 1939 in functie was. Daarna is een deel van het gebouw gebruikt als brandweerkazerne en een ander deel als sociëteit. Niet alleen konden we meer informatie verschaffen over deze school, maar ook een aantal foto's.

DE TOORTS

Net voor de zomervakantie kregen wij bericht dat de voormalige MULO-school de Toorts verbouwd gaat worden. Uiteraard was de Historische Vereniging Zwijndrecht hier blij mee, want het gebouw wordt nu weliswaar (anti-kraak) bewoond, maar van enig onderhoud is al jaren geen sprake meer. Toch was het bestuur ook bezorgd, want er zou een deel gesloopt worden en op het voormalige schoolplein zouden woningen verrijzen, waardoor wellicht veel van het karakter van de school zou verdwijnen. Bovendien werden wij er door verschillende inwoners op gewezen dat juist op het te slopen deel zich een bijzonder *mozaïek* bevindt. Genoeg redenen dus om contact op te nemen met de Gemeente Zwijndrecht over de plannen.

Een bekend gezicht uit de jaren vijftig: de pas opgeleverde flatwoningen in de Van Ostadestraat met in de verte de MULO-school de Toorts, hier nog zonder uitbreidingen. Bron: fotoserc.nl

Tevens is er een klein onderzoekje gedaan naar de totstandkoming van de school en de verdere ontwikkeling. Uit dit onderzoek bleek dat het schoolgebouw écht een bijzonder bouwwerk is. De Leidse architect Landman, die vooral in zijn woonplaats actief was, geldt namelijk als een typische wederopbouwarchitect, waarbij hij traditionele bouwmethoden afwisselde met moderne elementen. Denk daarbij aan betonnen kozijnen en grote raampartijen, die ook bij de Toorts duidelijk zichtbaar zijn. Daarnaast was Landman ook in zijn ideeën innovatief. De Toorts was namelijk een gang- en aulaloze school, een experimenteel schooltype, waarbij de lokalen alleen met een trappenhuis verbonden waren. Op die manier kwam zowel het licht als de frisse lucht van alle kanten de lokalen binnen. De nadelen hiervan zijn echter ook door velen gevoeld. Zo moesten de leerlingen door de lokalen, waarin op datzelfde moment lesgegeven werd, naar hun eigen lokaal lopen.

In 1952 opende de Christelijke MULO-school haar deuren als voortzetting van de Christelijke ULO-school aan de Rotterdamseweg, die daar sinds 1911 gevestigd was. Reeds in de jaren vijftig werd er al toestemming gegeven om de school uit te breiden. Deze uitbreiding vond plaats in het begin van de jaren zestig. Dit was ook noodzakelijk want rond die tijd had de school inmiddels meer dan driehonderd leerlingen en nog steeds slechts acht lokalen.

Het mozaïek is in augustus door de gemeente Zwijndrecht ontdaan van de klimopplanten om in te kunnen schatten of het nog in goede staat is en daarmee het behouden waard is. Zoals duidelijk is te zien, ziet het er nog prachtig uit.

De nieuwe uitbreiding zorgde ervoor dat al die leerlingen ook daadwerkelijk in een klaslokaal terecht konden.
Rond deze tijd moet ook de naam de Toorts aan de school gegeven zijn en moet een mozaïek geschonken zijn. Nieuwe verbouwingen kwamen in de jaren zeventig, toen ook de toiletten werden aangepast, evenals de lerarenkamer. Ook werd de MULO-school in deze jaren omgevormd tot MAVO-school. In het begin van de jaren tachtig kwam een tijdelijke aula op het schoolplein te staan. Een decennium later ging de Toorts op in het Develstein College en kwam de school leeg te staan.

Dat brengt ons bij de plannen. De school wordt teruggebracht naar de staat van de oplevering in 1952. Dit houdt in dat het originele monument dus zal blijven bestaan en dat de uitbreidingen zullen verdwijnen. Het voormalige schoolplein wordt een binnentuin en ter hoogte van de Pieter de Hooghstraat zullen een aantal rijtjeswoningen verrijzen. Uiteraard zijn wij als Historische Vereniging Zwijndrecht blij met de keuze van het gemeentebestuur om zich hard te maken voor het behoud van het monument en ook mee te denken over bijvoorbeeld het behoud van het mozaïek op de uitbreiding. Hier bestaan namelijk nog wel de nodige vragen over: wie heeft deze gemaakt? Wat is de voorstelling? En wat is de connectie met mozaïeken op en bij andere scholen? De Dolfijn (de oude Rembrandtschool), locatie Laurensvliet, heeft in de centrale hal namelijk een gelijksoortig mozaïek en ook de voormalige Javaschool aan de Balistraat heeft op het schoolplein een mozaïek. Kunt u ons hierbij helpen? Neem dan contact met ons op (*info@swaen.org*). Op die manier kunnen we een goed onderbouwd verhaal overhandigen aan de gemeente Zwijndrecht, zodat we dit prachtige stukje onderwijsgeschiedenis van Zwijndrecht kunnen behouden.

Verhalen rond Kijfhoek

Woensdag 16 oktober was het zover en kon de lezing die oorspronkelijk gepland was voor 3 april eindelijk doorgang vinden. De avond, die werd verzorgd door Ko Barendrecht en Gerrit Hemmes was helemaal volgeboekt en daarom was een tweede lezing gepland op 30 oktober, die eveneens op veel belangstelling kon rekenen.
Gerrit Hemmes beet het spits af en vertelde over zijn jeugd, aanvankelijk in Barendrecht, en over de tijd van zijn vader en, verder terug, zijn beide grootvaders; dit alles gelardeerd met veel oude foto's uit het familiealbum.

Ko Barendrecht nam vervolgens het woord en nam de geïnteresseerde bezoekers mee naar het ontstaan van de Zwijndrechtse Waard en de Sint-Elisabethsvloed (1421), die ook het klooster Eemstein verzwolg. Dit complex was destijds nog gelegen in de Groote of Zuid-Hollandsche Waard.
Later werd door de kloosterorde, in onze omgeving, een geschikte plek gevonden om het klooster te herbouwen.
Ook andere interessante onderwerpen kwamen voorbij in woord en beeld.

Na de gezellige pauze, beneden in de gelagkamer, vervolgde Gerrit Hemmes de avond met een uiteenzetting over zijn schrijverschap. Gerrit is de auteur van twee spannende avonturenboeken voor de jeugd die zich afspelen in en om het Kijfhoek van de vijftiende eeuw. Hij legde met voorbeelden uit, dat hij er niet aan ontkomt om onderzoek te doen naar de geschiedenis. Immers, in die tijd zag onze omgeving er heel anders uit, waren er andere instellingen en golden er andere regels.
Ondanks het fictieve karakter van de boeken, wil de schrijver historisch gezien wel een zo correct mogelijke weergave van die tijd weergeven en dat vergt soms dus het nodige onderzoek. Uiteindelijk wordt het een serie van vier jeugdboeken. Na *Gevangen in de griend* en *Gevlucht naar Kijfhoek* staat ook het derde deel al op stapel en krijgt de verhaallijn voor nummer vier reeds vorm in het hoofd van de auteur.

Het publiek beloonde de sprekers met een enthousiast applaus en namens de Historische Vereniging kregen beiden als dank een fles wijn om na te genieten van hun succesvolle optreden.

Na afloop ontstond er nog een levendige discussie, voornamelijk tussen Ko en de geïnteresseerde bezoekers, over het Zwijndrecht van weleer. Het is mooi dat op deze ontspannende manier de historie levend wordt gehouden. Dat er nog veel historische lezingen mogen volgen…

Wist u dat……?

Wist u dat de gelagkamer te huren is voor het houden van allerlei soorten bijeenkomsten?
Met enige regelmaat vinden hier vergaderingen plaats zoals van wijkplatforms, buurtverenigingen, serviceclubs, politieke partijen en jaarclubs. Tevens kan de ruimte gehuurd worden voor kleinschalige feestjes, familiereünies of recepties, bijvoorbeeld het vieren van oma's verjaardag, die de drukte liever thuis niet meer wil hebben. Voor presentaties bij de vergaderingen kan de bovenzaal worden gebruikt, waar faciliteiten zoals een beamer aanwezig zijn.

Door de combinatie van een bezoek aan museum en expositie kunt u uw bijeenkomst een cultureel tintje meegeven. De ruimte heeft een capaciteit voor dertig personen (zitplaatsen), in combinatie met bar en statafels maximaal veertig personen. De bovenzaal telt veertig zitplaatsen.
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met *Clazien Bezemer, telefoon* **078 - 612 06 28** / *e-mail:* **clazienbk@gmail.com**.

Expositienieuws

Foto's ter inzage

Vanaf half november, wanneer de expositie *100 jaar O&O* weer opgeruimd is, volgt er voor even geen nieuwe grote tentoonstelling. Echter, op veler verzoek zal de uitgebreide collectie fotoalbums, die de Historische Vereniging in bezit heeft, voor langere tijd in de expositieruimte ter inzage liggen. De fotoboeken met oude foto's van Zwijndrecht komen zowel uit de collectie van mevrouw Van Dam - de Klerk als van de Historische Vereniging zelf. Zij bevinden zich normaal in de bibliotheek, achter voor het publiek gesloten deur, waar zij slechts op aanvraag in te zien zijn.
Deze unieke kans mag u niet voorbij laten gaan; kom genieten aan de leestafel en raak niet uitgekeken op deze duik in Zwijndrechts verleden.

Hans Brouwer is al druk bezig met de voorbereiding voor de randexpositie

Randexpositie *Alice in Wonderland*

Tevens zal er een kleine randexpositie worden gehouden, waarvoor we een interessante particuliere verzameling in huis hebben kunnen halen, met als thema *Alice in Wonderland*.
De avonturen van Alice in Wonderland is een novelle uit 1865 van Lewis Carroll, pseudoniem voor de Engelse wiskundige Charles Lutwidge Dodgson. Zowel kinderen als volwassenen worden al anderhalve eeuw geboeid door de avonturen, die het meisje Alice beleeft na een val in een konijnenhol, waarna zij terecht komt in een wereld met de meest vreemde creaturen. We hebben een prachtige selectie gemaakt van voornamelijk boeken van over de hele wereld in even zovele talen. Ook een Engelse druk van de oorspronkelijke auteur Lewis Carroll maakt deel uit van de selectie en zelfs een Chinese vertaling ontbreekt niet. Het zijn stuk voor stuk kostbare juweeltjes.

Oproep: bent u misschien in het bezit van Alice items, zoals poppen, dan zou dat een welkome aanvulling zijn.
Als u ze tijdelijk in bruikleen zou willen geven, neem dan contact op met *Klazien Odekerken* tel: ***078 - 619 16 73*** / *e-mail:* ***klazien@odekerken.net*** voor het maken van een afspraak.

Expositie *75 jaar Bevrijding*

In maart 2020 zullen we, naar aanleiding van 75 jaar bevrijding, in een expositie, aandacht besteden aan de Tweede Wereldoorlog en de Bevrijding. Hierbij zal de nadruk gelegd worden op Zwijndrechtse gebeurtenissen. Ook zullen er Lezingen gehouden worden. Heeft u nog bijzondere *Zwijndrechtse* oorlogsverhalen die u met ons wilt delen? Laat het ons weten!

Wintervoorleesavonden 2020

In het vorige Wintervoorleesseizoen verliep lang niet alles naar wens. Het leek er even op dat het beter was om er na zestien jaar mee te stoppen. Het begon met de vertrekkende burgervader Dominic Schrijer die, in verband met zijn nieuw aanvaarde functie, tot zijn grote spijt geen tijd wist vrij te maken om samen met Gerard de Wit de laatste avond voor te bereiden c.q. in te vullen. Na wat schuiven met data en gastlezers, werd voor het feestelijke muzikale tintje bij de afsluiting van het voorleesseizoen, een prima vervangster gevonden. Echter, ook daar rustte geen zegen op. Een sterfgeval deed haar op het laatste moment afhaken. Heel jammer. Er waren ook best wat afzeggingen wegens de heersende griep en ga zo maar door…

Echter, dit alles ligt achter ons en we gaan ons best doen om het komende seizoen te laten slagen. Hiervoor hebben we ook uw belangstelling voor deze avonden hard nodig, anders is het einde (voorlees)verhaal en dat zou in veel opzichten zeker zonde zijn.

Inmiddels worden de gastlezers voor het seizoen 2020 benaderd en zijn de data bekend. Noteer vast de volgende data in uw agenda: de woensdagavonden **5 februari**, **12 februari**, **19 februari** en **26 februari** en de feestelijke afsluiting op woensdag **4 maart**. Een extra voorleesmiddag wordt gehouden op dinsdag **10 maart**. Dit is op speciaal verzoek van mensen die 's avonds liever niet over straat gaan.

De avonden vangen aan om 20.00 uur/inloop vanaf 19.30 uur. De middag om 14.00 uur/inloop vanaf 13.30 uur.
Reserveren is gewenst en kan tijdens openingsuren aan de balie of telefonisch: **078 - 612 56 81** (alleen in gebruik tijdens de openingsuren van de Vergulde Swaen) of per e-mail: **klazien@odekerken.net** of telefonisch (Klazien) **078 - 619 16 73**.

De kosten voor deelname bedragen **€ 6,-** en zijn inclusief consumpties en hapjes.

Tot ziens in Oudheidkamer De Vergulde Swaen!

De Vergulde Swaen is in de Kerstweek van woensdag 25 t/m zondag 28 december gesloten

Genealogie – De leer van de stambomen

De Historische Vereniging Zwijndrecht kent een aantal werkgroepen. Eén daarvan is de werkgroep genealogie, die onder leiding staat van Bert van Es en Geke Hams. Door de jaren heen hebben zij een computerbestand opgebouwd met meer dan 80.000 namen van personen, die tussen 1810 en 1900 in Zwijndrecht geboren, getrouwd of overleden zijn. Daarnaast is er een tweede bestand, waarin ca. 66.000 namen staan, die de genealogische gegevens van de gehele Zwijndrechtse Waard omvat. Ook bezit de werkgroep genealogie vrijwel alle fiches uit de doop-, trouw- en begraafboeken van geheel de Zwijndrechtse Waard plus ook het bevolkingsregister van Zwijndrecht. Uit al deze gegevens kunnen prachtige verhalen gehaald worden, die zich afspeelden in een ver verleden.

Getrouwd met drie zusters

Dit keer in beeld de heer Cornelis Johannes Los (1841-1919), zoon van Daniël Los en Elisabeth Vliegenthart. Net als menig telg uit de stamboom van de familie Los was deze Cornelis Johannes gedurende zijn leven tuinder; warmoezier om precies te zijn. Overigens, dit is niet heel bijzonder, want in die tijd werkte een groot deel van de Zwijndrechtse bevolking in deze sector. Wat deze man wel bijzonder maakte, is dat Cornelis Johannes drie keer trouwde in zijn leven, en dan ook nog eens met drie zussen. Niet tegelijkertijd, dat dan weer niet…
Op 27 februari 1863 vond het eerste huwelijk plaats, toen de 21-jarige Cornelis Johannes het ja-woord gaf aan de drie jaar oudere Johanna Baan, in de akten ook wel *Antje* genoemd. Was het liefde of zat er achter dit huwelijk enige dwang? Dat is moeilijk te zeggen. In ieder geval kunnen we stellen dat Johanna tijdens de bruiloft al ruim vier maanden zwanger was. Dit kind was een lang en gelukkig leven beschoren. Volgende kinderen hadden minder geluk. Het huwelijk tussen Cornelis Johannes en Johanna bracht in totaal negen kinderen voort, maar slechts drie daarvan zouden hun tienerjaren overleven. In de wintermaanden van het jaar 1894 kwam Johanna te overlijden. Zij werd slechts 55 jaar oud. Cornelis Johannes bleef achter met twee nog thuiswonende zoons van 19 en 22 jaar oud. De oudste dochter, Elisabeth, was toen inmiddels ruim negen jaar getrouwd met Adrianus Baan (een vijfdegraads achterneef).
Toch bleef Cornelis Johannes niet lang ongetrouwd. Ongeveer anderhalf jaar later stapte hij namelijk in het huwelijksbootje met een jongere zus van Johanna, genaamd Dingena Baan. Zij was al twee keer eerder getrouwd en had haar tweede man in dezelfde periode verloren. Dat zal ongetwijfeld een (liefdes?)band hebben geschapen. Toch ligt het meer voor de hand dat dit huwelijk uit praktische redenen gesloten werd. Inmiddels waren zij beiden namelijk de vijftig gepasseerd en kenden zij elkaar al ruim dertig jaar als schoonbroer en -zus. Daarnaast moesten zij nu alleen zorgen voor de kinderen uit hun eerdere huwelijken en het huishouden. Bovendien moest er *brood op de plank* komen. Door een huwelijk aan te gaan konden bovenstaande problemen worden *getackeld* en bovendien bleef het kapitaal binnen de familie. Hun huwelijk duurde negen jaar. In december van het jaar 1904, alweer in de donkere wintermaanden, overleed Dingena op zestigjarige leeftijd.
Toch was Cornelis Johannes hierdoor niet uit het veld geslagen. Immers, nauwelijks vier maanden na het overlijden van Dingena trouwde hij opnieuw, en opnieuw met een zus, namelijk met Pleuntje Baan. Zij was de middelste van de drie gezusters geweest en nu nog als laatste overgebleven.
Ook zij had haar eerdere echtgenoot verloren, hoewel dat inmiddels bijna tien jaar geleden was. Op 13 april 1905 werden de twee in de echt verbonden, een gebeurtenis waar waarschijnlijk opnieuw een praktische reden aan ten grondslag lag. Lang konden zij echter niet van elkaar genieten, want na twee jaar overleed Pleuntje op 67-jarige leeftijd.
Cornelis Johannes is hierna nooit meer getrouwd. Inmiddels was hij 66 jaar oud, had hij drie vrouwen uit één familie getrouwd, en vond hij het wellicht welletjes geweest.
Ook zou je kunnen zeggen, dat op dat moment de gezusters Baan *op* waren en een vierde huwelijk er dus niet meer in zat. Toen hij stierf in 1919, liet hij drie kinderen, twaalf kleinkinderen en zes achterkleinkinderen na. Deze drie kinderen kwamen allemaal uit zijn eerste huwelijk, dat ruim dertig jaar geduurd had. We kunnen concluderen dat Cornelis Johannes Los bij Johanna het gelukkigst was geweest. Zijn lichaam werd immers bijgezet in het graf van zijn eerste vrouw op de begraafplaats van de Nederlands-Hervormde kerk aan de Kerkstraat.

Wilt u meer weten over uw familiestamboom of heeft u interesse in de genealogie van de Zwijndrechtse Waard, kom dan vooral een keer langs in de Vergulde Swaen. Verder is de werkgroep Genealogie nog op zoek naar allerhande familieberichten, zoals geboorte-, verlovings-, trouw-, rouwkaarten, trouwboekjes, genealogieën, stambomen etc., die betrekking hebben op de Zwijndrechtse Waard. Mocht u dus bij het opruimen één of meerdere van deze zaken tegen komen, neemt u dan vooral contact op.

Iedere derde dinsdagavond van de maand en iedere eerste woensdagmiddag van de maand is de werkgroep ***Genealogie*** *aanwezig in de Vergulde Swaen. Ook kunt u mailen naar* ***genealogie@swaen.org****.*

De Terugblik van Bas Los (1949)

gepensioneerd tekenaar bij Schokbeton

Van juffrouw Haverkamp moest ik thuis bouwplaatjes tekenen van bv. een schip, zodat de hele klas deze kon natekenen en vervolgens in elkaar zou zetten.

Bas Los aan het werk bij Schokbeton 1974.

Bas Los zit thuis veel achter zijn computer waarin hij de nodige documentatie over het Zwijndrechtse bedrijf Schokbeton (1932-2015) bewaart. Hij heeft dan ook een grote bijdrage geleverd aan de Schokbetontentoonstelling 2015-2016 in de Vergulde Swaen.

Zo is hij in het bezit van een vergeeld krantje uit 1956, *De Bouwrevue*, een voormalig Rotterdams tijdschrift voor de bouwwereld en industrie, dat zes keer per jaar uitkwam. Dit nummer was gewijd aan Zwijndrecht met een voorwoord van burgemeester Slobbe en wethouder De Haas. Er worden zo'n 60 Zwijndrechtse bedrijven beschreven over 52 bladzijden die allemaal met de bouw en/of de industrie te maken hebben. Ook Schokbeton wordt over een halve pagina beschreven. Er staat een tekening bij het artikel van het eerste fabriekje aan de dijk (zie afbeelding), waarin dhr. G. Lieve en dhr. M. E. Leeuwrik samen het gat in de markt hebben gevonden, nl. het verharden van beton.

Een alinea uit dit artikel van 1956:
Het was- getuige bovenstaande reproduktie- wel op zeer bescheiden wijze, dat wijlen de heer G. Lieve en de heer M. E. Leeuwrik in 1932 de N.V. Schokbeton in Zwijndrecht ten doop hielden.
Ontbrak het hun in deze crisisjaren dan al aan geld en werk, doorzettingsvermogen was er in ruime mate aanwezig en daaraan moet het dan ook wel te danken zijn geweest, dat zij de eerste moeilijke jaren tòch hebben volgehouden.
Dit enthousiasme voor hun zaak hebben zij overgedragen op hun medewerkers, wier kring in de loop van de jaren steeds groter is geworden. Daaronder bevinden zich vele ***werkers van het eerste uur****, die in de dienst van Schokbeton òf groot geworden òf vergrijsd zijn, maar niettemin hun aanvankelijk elan hebben behouden of verdiept.*
Deze woorden hebben nog steeds hun kracht niet verloren . Bas Los past helemaal in dat plaatje.

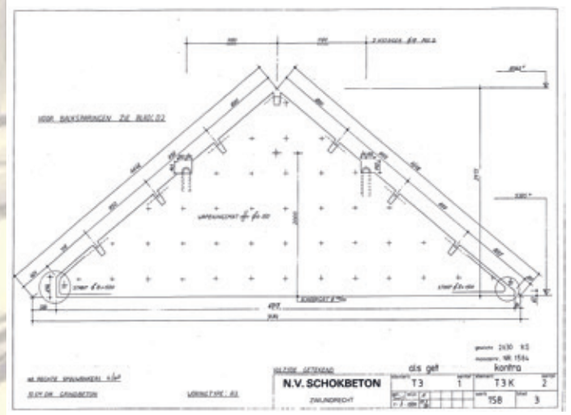

Tekening met de hand gemaakt van een topgevelelement voor woningbouw 1980. ***Monsternr. 1584*** *(rechts onder) is een aanwijzing voor de mengselsamenstelling i.v.m. de drukvastheid van het beton.*

Mag ik dit krantje meenemen?

Uiteraard, antwoordt Bas Los. En hij overhandigt mij nog drie boeken met foto's van projecten die Schokbeton heeft gerealiseerd, van het Groothandelsgebouw in Rotterdam tot de jamkeuken van *De Betuwe* in Tiel, het gebouw van de Nederlandse Bank in Amsterdam en de Michigan University in Michigan USA.

Tekening van het eerste fabriekje aan de Lindtsedijk in 1932 uit het tijdschrift ***De Bouwrevue****.*

De Nederlandsche Bank in Amsterdam, gebouwd door Schokbeton in 1961.

Hoe kwam je bij *De Schok* terecht?

Op de lagere school was ik niet erg gelukkig. Ik kon goed rekenen en tekenen maar taal was niet mijn sterke kant. Ik ging naar de LTS en kwam uiteindelijk terecht op de MTS Bouwkunde in de Museumstraat in Dordrecht. Daar vond ik mijn draai omdat bouwkunde datgene was wat ik wilde. Bovendien lag de school midden in de stad en dat vond ik gezellig. Na mijn diensttijd solliciteerde ik via het Gewestelijk Arbeidsbureau bij Schokbeton. Mijn jongere broer Herman werkte daar al op de tekenkamer en nu kwam ik daar óók terecht. Dhr. Staat nam mij aan en waarschuwde maar vast: *Als Herman en jij ruzie krijgen, wordt de laatstbinnengekomene van jullie naar huis gestuurd!!* Maar dat is nooit gebeurd...Nog steeds kan ik goed met Herman overweg.
Ik ging helemaal op in het werk, het was prachtig. Je hebt als tekenaar invloed op alle disciplines. Het is geweldig om o.a. de betonnen onderdelen van gebouwen te tekenen, heel precies, want alles moest kloppen met wat de architect had bedacht.

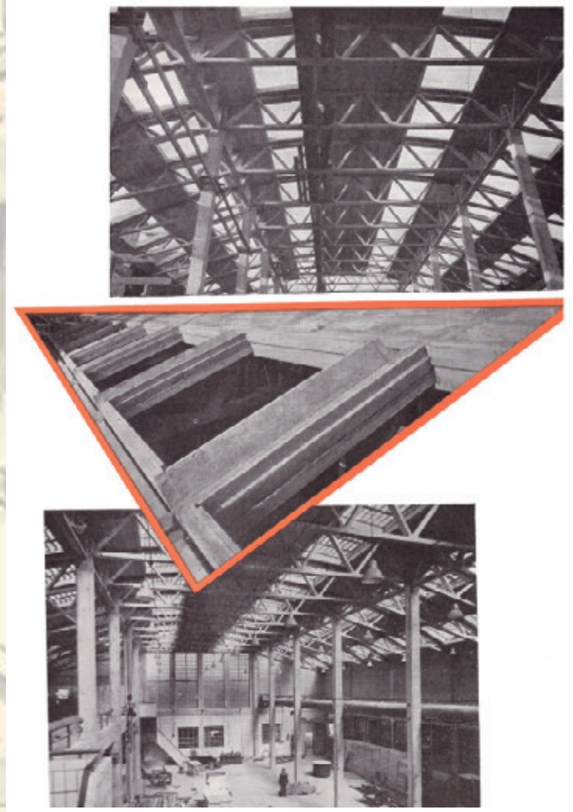

De bouw van de Jamkeuken voor De Betuwe in Tiel.

Bas Los nu thuis.

En je vrouw, Henny (van Wensen), wat vond zij ervan dat jij zo opging in je werk?

Henny komt er even bij en zegt gewoon eerlijk dat Bas De Schok het belangrijkste vond terwijl zij samen drie dochters hadden. Zij heeft Schokbeton nogal eens verwenst.
Het leuke is dan weer dat twee van hun dochters HTS Bouwkunde hebben gestudeerd...Dochter drie ging de medische kant op.
Bas en Henny wonen nu in een appartement aan de Laurensvliet. Zij kijken uit op het Zorghotel van Swinhove, gebouwd door uiteraard, u raadt het al...! (Maar toen al wel onder de naam Loveld vanwege de overname de laatste tien jaar).

Bas: *Diep in mijn hart ben ik altijd tekenaar.*

Maar mijn opa
was veldwachter in Zwijndrecht (1918–1948).
Daar komt het tekenen niét vandaan...

De artikelenreeks ***De Terugblik*** *wordt geschreven door Carla de Klerk, vrijwilliger bij de Mededelingenkrant van de Historische Vereniging Zwijndrecht.*

Van de WIR

Vorige keer waren wij op zoek naar de naam en betekenis van een ingebracht object, waar we nog steeds geen antwoord op hebben gekregen. Dit keer kunnen wij meedelen dat we weer een uitgebreide verzameling hebben binnen gekregen. Namelijk bij het verlaten van Zwijndrecht heeft het bedrijf Heerema (Grootint) een aanzienlijke verzameling foto´s, dia´s en film-/documentatie materiaal achtergelaten.

In het geheel besloeg dit zo´n dertien verhuisdozen.
Deze collectie is eerst door twee voormalige werknemers van Heerema Zwijndrecht (de heren Kraaijeveld en de Heer) uitgezocht en teruggebracht tot twee verhuisdozen, een plastic zak met folders en boeken en een displaykastje vol met dia´s.

Wij gaan de foto´s, dia´s en het filmmateriaal digitaliseren en opslaan in ons databasesysteem. De rest komt terecht in onze bibliotheek. Over niet al te lange tijd zijn we van plan om hier, samen met de heren Kraaijeveld en De Heer, een mooie expositie van te maken.

Namens de WIR,
Kees Klootwijk

Wim Heeres (rechts) en Siem Zoutewelle (links) bladeren door enkele fotoboeken van Grootint/Heerema.

Oma´s Receptenboek

Bij de *Swaen* worden regelmatig boekjes met recepten ingeleverd. Dit zijn vaak boekjes vanuit een reclame campagne, waarbij uiteraard de producten van het betrokken bedrijf centraal staan. Vanuit deze verzameling zal ik de komende tijd een recept in de mededelingenkrant opnemen. Soms staan er ingrediënten in die niet of nauwelijks meer te krijgen zijn, maar dat mag de pret niet drukken.
Deze 2e aflevering hebben we de Hongaarse Spekschnitzel:
Dunne speklapjes van ca. 100 à 125 gram
plakjes rookspek
zout, nootmuskaat, paprikapoeder, knoflookpoeder
1 ei
paneermeel
boter
koffiemelk
De speklapjes eerst zouten en bestrooien met wat nootmuskaat. Dan wikkelt u elk speklapje in een (of twee) plakjes rookspek, maak ze goed plat en haal ze vervolgens door een losgeklopt ei en daarna door de paneermeel (niet te veel paneermeel). In de koekenpan bakt u de speklapjes in een weinig boter gaar en krokant. Zijn de lapjes gaar, dan haalt u ze uit de koekenpan en maakt u de jus als volgt af: u voegt aan de jus toe een weinig paprika, een scheutje koffiemelk en eventueel wat knoflookpoeder, roert deze massa goed glad en u krijgt een verrukkelijke, iets gebonden saus.
De lapjes, gegarneerd met een schijfje citroen, warm opdienen bij b.v. droge rijst, macaroni of doperwten met gebakken aardappelen. Het beste is deze spekschnitzels vlak voordat u aan tafel gaat te bereiden. Dit recept komt uit het boekje *Wat schaft de pot* door G. Rietveld, ca. 1960.

Met vriendelijke groet en eet smakelijk!
Kees Klootwijk

Colofon

De Vergulde Swaen Mededelingenkrant is een uitgave van, voor en door leden van de Historische Vereniging en vrijwilligers die zich inzetten voor de Oudheidkamer. Verschijnt (minstens) 3x per jaar. Overname van tekst en beeld is alleen toegestaan met bronvermelding. Aan de publicaties in deze krant kunnen geen rechten worden ontleend.

ISSN: 1571 – 9766. Oplage: 750 exemplaren. Kopij inleveren voor volgende uitgave: uiterlijk 1 februari 2020.

Redactieadres: Rotterdamseweg 55, 3332 AC Zwijndrecht of via e-mail: **pr@swaen.org**. De *Vergulde Swaen* is geopend elke woensdag en zaterdag van 10.00 tot 16.00 uur en 's zondagsmiddags van 14.00 tot 17.00 uur. Informatie via e-mail: **info@swaen.org** of telefoon 078 - 612 56 81. Reserveringen: uitsluitend telefonisch (tijdens openingsuren).